

УДК: 32.019.5-057.4

Політичний консультант як суб'єкт політико-технологічної діяльності

Лілія Хорішко,

кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології

Запорізького національного університету

Досліджено особливості та складові компоненти політико-технологічної діяльності. Визначено об'єктивні та суб'єктивні фактори впливу на процес реалізації даного виду діяльності. Конкретизовано роль політичного консультанта як суб'єкта політико-технологічної діяльності та представлена загальна технологія здійснення консалтингу в політичній сфері.

Ключові слова: політико-технологічна діяльність, політичний консультант, політична технологія.

The author defines features and components of the political and technological activity. The objective and subjective factors influencing the process of realization of this kind of activity are defined. The author specifies the role of the political consultant as a subject of the political and technological activity and submits the general technology of a consulting realization in the political sphere.

Keywords: political and technological activity, political consultant, political technology.

Определены особенности и составляющие компоненты политико-технологической деятельности. Определены объективные и субъективные факторы, влияющие на процесс реализации данного вида деятельности. Конкретизирована роль политического консультанта как субъекта политико-технологической деятельности и представлена общая технология осуществления консалтинга в политической сфере.

Ключевые слова: политико-технологическая деятельность, политический консультант, политическая технология.

Лілія Хорішко

На сучасному етапі розвитку, політична сфера суспільства зазнає постійного впливу зовнішніх та внутрішніх факторів, зростає рівень конкуренції політичних суб'єктів у їх прагненні здобути ту чи іншу позицію в політичному просторі з метою впливу на здобуття, реалізацію та утримання владних повноважень. Це формує необхідність визначення чітких механізмів реагування на дані виклики з метою оптимізації процесів функціонування політичної системи, розробки та практичної реалізації політичних програм. Досягнення політичного результату значною мірою залежить від рівня ефективності взаємодії громадянського суспільства та політичних суб'єктів на основі довіри, взаємопорозуміння. Відповідно, в сучасних умовах політичної дійсності прийняття та успішна реалізація політичних рішень певною мірою залежить від рівня підтримки громадської думки, що також посилює необхідність професіонального підходу до сфери практичного забезпечення політики. Тому, можна говорити про зростання потреби в специфічних знаннях, способах та методах управління політичними процесами, що дозволяють підвищувати ефективність функціонування політичної системи в цілому.

Технологізація політичної діяльності направлена на раціоналізацію політичного простору, пошук політичної стабільності та механізмів адаптації до різноманітних політичних ситуацій. Досить важливою умовою даного процесу можна вважати дотримання чіткої процедури, використання відповідних конкретному етапу способів та методів управління існуючою ситуацією, що сприятиме досягненню поставленої мети. Відповідно, можна говорити про посилення тенденцій професіоналізації політичної сфери, що проявляється в появі спеціалізованих структур та суб'єктів, які здійснюють діяльність на різних рівнях функціонування політичної системи, виробляючи своєрідний інструментарій практичного забезпечення політики та надаючи професійну допомогу політичним суб'єктам з метою оптимізації їх діяльності. Це актуалізує потребу дослідження політичних консультантів як суб'єктів політико-технологічної діяльності. Поставлена мета передбачає реалізацію наступних завдань: визначення особливостей політико-технологічної діяльності, конкретизація ролі політичного консультанта в забезпеченні ефективності практичної реалізації політики.

Окреслена проблематика досить актуальна серед науковців. Сутність, причини виникнення та трансформація політичного консультування як сфери професійної діяльності досить активно представлена в роботах науковців, серед яких Л. Сабато, Р. Гріфітс, Дж. Наполітан, А. Сітніков, О. Морозова. Особливості використання технологічного підходу в політичній діяльності можна знайти в роботах М. Анохіна, Г. Пушкарьової, О. Грішина.

На думку Г. Понтоні та П. Джилла сутність політики як сфери діяльності може бути розкрита в контексті трьох аспектів: підхід до розуміння політичної дійсності; принципи, що лежать в основі даного підходу; засоби, за допомогою яких можна набути здатності контролювати ситуацію. Зміст політичної діяльності може розглядатися як послідовність

наступних етапів: вибір цілей, враховуючи домінуючі в політичній системі цінності; методи досягнення поставлених цілей; особливості політичної ситуації, що здатна обмежувати або надавати певні переваги суб'єкту діяльності; можливість здійснювати моніторинг та контроль діяльності [3]. Відповідно, наявність постановки цілей та пошук методів їх досягнення свідчить про перехід від теоретичного рівня політичної діяльності до практичного. Це дає змогу розглядати політичну діяльність з позицій технологічного підходу, який акцентує увагу на можливостях якісного перетворення соціально-політичних об'єктів, наявності суб'єкта, який володіє необхідними для цього професійними знаннями та здатен реалізовувати складні політичні процеси, шляхом розчленовування їх на систему послідовних взаємозалежних процедур та операцій [1].

Отож, політико-технологічна діяльність – це послідовність взаємодій політичного суб'єкта, який має конкретні цілі та об'єкта впливу, ступінь включеності якого в дану взаємодію обумовлює рівень досягнення поставлених цілей. Виділяють суб'єктивні (розуміння самим суб'єктом змісту діяльності та знання про способи і методи досягнення конкретного результату) та об'єктивні (умови, в яких здійснюється та чи інша діяльність) фактори впливу на динаміку розгортання даного процесу.

До основних об'єктивних факторів слід віднести особливості політичної культури, яка пропонує певні стандарти діяльності, змушуючи всіх учасників політико-технологічної діяльності орієнтуватися на домінуючі в суспільстві цінності та ідеали. Політичні інститути як сукупність певних норм та правил, що регулюють політичні відносини, надаючи при цьому відповідні ролі та формуючи статус політичних суб'єктів, також можна розглядати як фактор впливу. До даних факторів можна віднести час та простір локалізації політико-технологічної діяльності, вплив конкретної політичної ситуації та діяльність політичних конкурентів [5]. Суб'єктивні фактори впливу поділяються на суб'єктивно-соціальні (мотиви, що визначають мету діяльності, способи її досягнення) та суб'єктивно-індивідуальні (особистісно-професійні якості, досвід, відповідність стандартам професійної етики діяльності) [3].

Політичний консультант завжди виступає суб'єктом впливу, оскільки спрямовує свої зусилля на перетворення об'єкта впливу на реального учасника політико-технологічної діяльності з метою зміни його ціннісних орієнтацій, установок, поведінки, що сприяє досягненню відповідних цілей. Взаємодія суб'єкта та об'єкта обумовлюється процесами мотивації (наявність особистісних мотивів та потреб здійснювати ту чи іншу діяльність), комунікації (постійний обмін інформацією з метою конкретизації цілей, завдань, намірів), структуризації (усвідомлення учасниками політико-технологічної діяльності загальних правил гри) [5].

Об'єкт конкретизується в залежності від типу здійснення консалтингового впливу. При політичному консалтингу, орієнтованому на внутрішні перетворення суб'єктів політичної ситуації та її зміну,

Лілія Хорішко

об'єктами будуть виступати політичні лідери, організації, інститути. Водночас, орієнтованість в наданні консалтингових послуг стосовно зміни громадської думки про конкретну політичну ситуацію актуалізує також такі об'єкти впливу як різні соціальні групи, яким притаманні неоднорідність та перебування у фокусі уваги інших ініціаторів політико-технологічної діяльності.

Виступаючи активним суб'єктом політико-технологічної діяльності, політичний консультант певною мірою формує простір її здійснення. По-перше, пропонує об'єкту впливу статусно-рольові моделі політичної поведінки, які є доцільними в конкретній політичній ситуації, відповідають інституційно закріпленим правилам та нормам. Так, здійснення консалтингового супроводу виборчої кампанії, вимагає від консультанта побудови унікальної політичної пропозиції, конкретизованої в технологічній схемі досягнення конкретного результату, в якій визначені основні етапи, операції, суб'єкти здійснення діяльності. Запропонована модель діяльності має відповідати нормативно-правовій базі, що регулює виборчий процес, оскільки невідповідність їй може привести до застосування санкцій.

По-друге, політичний консультант виступає носієм знань, цінностей, уявлень щодо можливих способів методів модернізації політичної дійсності. Відповідно, в рамках конкретної політичної системи формується свій національний тип політичного консультування, який відповідає особливостям політичної культури та сформованим в її рамках еталонам політичної діяльності.

По-третє, розвиненість інституту політичного консалтингу створює умови для конкуренції групових та індивідуальних суб'єктів за право представляти інтереси конкретного об'єкта впливу та можливість довести дієвість власної моделі надання консалтингових послуг. Це дозволяє політичному діячу, наприклад, оцінювати якість пропонованих послуг, відповідність їх домінуючим у суспільстві цінностям та його готовність до активної діяльності, що виступає умовою досягнення поставленої мети.

Загалом, політичних консультантів можна розглядати як суб'єктів конкретної політичної ситуації, що надають послуги по забезпеченню функцій політичного консалтингу, направленою на зміну соціально-політичної ситуації. Серед основних виділяють наступні: дослідження та прогнозування політичної ситуації; позиціонування в політичній ситуації; формування та модернізація структур, що можуть виступати суб'єктами політичної ситуації або впливати на неї; оцінювання ефективності проектів; реалізація стратегічних і тактичних планів впливу та реагування на динаміку змін політичної ситуації. Водночас, професійним політичним консультантом можна вважати суб'єкта, який застосовує специфічні, практично зорієнтовані знання в поєднанні з існуючими нормами та стандартами діяльності, отримуючи за це відповідну грошову винагороду [5, 17-19].

Окреслена сфера діяльності ставить ряд вимог до психологічних особливостей особистості консультанта, серед найбільш значущих можна виділити наступні: відповідальність за здійснювану діяльність та її можливі наслідки; готовність та вміння відстоювати власну позицію; усвідомлення потреби постійно вдосконалювати теоретичні знання та практичні вміння; здатність об'єктивно оцінювати політичну ситуацію та виробляти практичні рекомендації, направлені на вирішення проблеми; комунікативність.

Діяльність політичного консультанта має відповідати наступним характеристикам: експертність, тобто високий рівень компетентності та володіння знаннями; креативність, формування нового погляду на проблему та доведення її до клієнта; швидкість реагування на зміну політичної ситуації; лояльність до потреб клієнта; використання у своїй діяльності надійних джерел інформації; наявність теоретичних знань відносно функціонування політичної сфери, знання суміжних сфер діяльності та застосування різних методів дослідження політичної ситуації; дотримання етичних правил та норм консалтингової діяльності; дотримання принципу конфіденційності [2].

Отож, доцільно говорити про формування своєрідної технології діяльності політичного консультанта, яка дозволяє йому здійснювати вплив на процес ініціювання, динаміку протікання та досягнення певного результату на кожному структурному рівні політико-технологічної діяльності: мотиваційно-цільовому (постановка цілей та завдань, забезпечення зацікавленості потенційних клієнтів в їх реалізації); операціонально-діяльнісному (вироблення технологій досягнення поставлених цілей); оцінювальний (успішність реалізації запропонованих технологій, рівень досягнення поставленої мети, що обумовлюється професіоналізмом та активністю політичного консультанта) [3].

Технологія політичного консультування може бути представлена у вигляді послідовних дій політичного консультанта, що конкретизуються конкретними операціями та наявністю відповідних ресурсів. Загалом, можна запропонувати наступну процедуру здійснення політичного консалтингу: уточнення сутності проблеми, що є актуальною для об'єкта консалтингу; дослідження проблеми та діагностування політичної ситуації; вироблення рекомендацій, конкретизація політичних технологій, направлених на вирішення існуючих проблем та доведення їх до відома об'єкта консалтингу; консалтинговий супровід діяльності об'єкта в процесі вирішення проблемної ситуації; оцінювання отриманих результатів та аналіз наслідків діяльності, внесення необхідних коректив для вдосконалення запропонованої технології.

Перший етап може обумовлюватися двома сценаріями розвитку подій. По-перше, у політичного суб'єкта виникає потреба впливу на конкретну політичну ситуацію та формування загальної мети передбачуваної політико-технологічної діяльності, що актуалізує

Лілія Хорішко

потребу в консалтинговому супроводі. В даному випадку саме клієнт ініціює співробітництво, пропонуючи консультанту план дій. Відповідно основним завданням політичного консультанта є допомога потенційному клієнту в чіткому формулюванні цілей та завдань політико-технологічної діяльності, що можуть сприяти вирішенню існуючої проблеми. Водночас, політичний консультант може також виступати ініціатором політико-технологічної діяльності, формуючи пропозиції щодо дослідження існуючої чи прогнозованої проблеми для потенційного клієнта. Саме він формує своєрідний бізнес-план, в якому конкретизує цілі та завдання діяльності, акцентує увагу на перевагах клієнта, які можна отримати в ході співробітництва.

Наступний етап передбачає проведення політичним консультантом низки досліджень, направлених на підвищення ефективності реалізації поставлених цілей і завдань, аналіз складових політичної ситуації (наявні умови політичної дійсності, просторово-часові характеристики політичної ситуації, особливості діючих суб'єктів, актуальність даної ситуації для громадськості, ступінь впливу існуючої проблеми на функціонування політичної системи, аналіз впроваджених рішень) прогнозування її змін, що обумовлює вибір ефективних політичних технологій. Найбільш популярними методами дослідження політичної ситуації та виявлення проблем виступають контент-аналіз, івент-аналіз, когнітивне картування, SWOT-аналіз, соціологічні дослідження.

Процес вироблення практичних рекомендацій вимагає від консультанта чіткої систематизації результатів проведених досліджень з метою конкретизації тенденцій та закономірностей розвитку об'єкта. Значну увагу слід приділити потребам та можливостям визначених суб'єктів політико-технологічної діяльності, їх здатності втілювати на практиці пропоновані рекомендації та за необхідності надати їм допомогу. Практичні рекомендації мають бути відкоректовані виходячи з реалістичності їх реалізації та наявності необхідних для цього ресурсів. Підбір політичних технологій, необхідних для досягнення поставлених цілей, має відповідати наступним вимогам: відповідність цілям діяльності та економічна доцільність використання; чітка процедура застосування; усвідомлення переваг та можливих недоліків при практичній реалізації.

Консалтинговий супровід політико-технологічної діяльності передбачає участь політичного консультанта в коректуванні стратегії та управлінні даним процесом, координації дій команди політичного суб'єкта та залученні при необхідності професіоналів інших сфер діяльності, організації спеціальних подій, забезпеченні психологічної підтримки політичного суб'єкта. Водночас, досить важливим на даному етапі є досягнення взаємопорозуміння між політичним консультантом та об'єктом його впливу. Від рівня професіоналізму консультанта буде залежати його об'єктивність в аналізі зібраної інформації, здатність чітко пояснити клієнту доцільність, переваги та можливі недоліки пропонованих моделей

поведінки чи конкретних політичних технологій. Результативність політико-технологічної діяльності залежить від здатності перетворити об'єкт впливу на активного учасника даного процесу.

На заключному етапі здійснюється оцінювання якості наданих консультантом послуг, що виступає важливим фактором ефективності для клієнта. В сфері надання послуг продукт не тільки безпосередньо надається клієнту, але й виробляється за його активної участі. Відповідно якість послуг наданих політичним консультантом можна оцінити врахувавши наступні фактори: ефективність організації політико-технологічної діяльності; отриманий результат; очікування клієнта [5].

Дієвість запропонованої технології значною мірою залежить від здатності політичного консультанта здійснювати управління комунікацією на всіх етапах політико-технологічної діяльності. Це пояснюється тим, що він позбавлений можливості використовувати примус та силу, адже результат будь-яких дій залежить від партнерської взаємодії з клієнтом. Відповідно, завдання консультанта полягає у визначенні змісту комунікації та направлення на забезпечення реалізації поставлених цілей. Це передбачає наступні напрями роботи: виробництво інформації, вибір каналів передання її реципієнту, отримання зворотного зв'язку, усунення шуму [4].

Отже, ускладнення процесів функціонування політичного простору, підвищення рівня конкуренції політичних суб'єктів актуалізує потребу в наявності спеціальних знань та навичок їх реалізовувати в практичній площині. Відповідно, політичний консультант, будучи носієм даних знань, виступає активним суб'єктом політико-технологічної діяльності. Її ефективність залежить від здатності консультанта досягти взаємодії з об'єктом впливу, перетворивши його на активно діючого суб'єкта. Технологія політичного консультування може розглядатися як сукупність послідовних дій політичного консультанта, що конкретизуються конкретними операціями та наявністю відповідних ресурсів. Її дієвість обумовлюється врахуванням суб'єктивних та об'єктивних факторів і здатністю управляти комунікативним процесом протягом всього періоду реалізації.

Література:

1. **Гришин О. Е.** Государство, общество и прикладная политология: сущность, проблемы и перспективы коммуникации / О. Е. Гришин // Наука и власть: проблемы коммуникаций / Материалы Всероссийской научной конференции, Москва, 2008. – М. : Научный эксперт, 2009. – 456 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: // rusrand.ru/konf1/grishin.pdf
2. Как сделать имидж политика / Под ред. Е. Егоровой-Гантман и И. Минтусова. – М. : Центр политического консультирования „Никколо М”,

Наталья Шкурко

1995. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа // <http://socarchive.narod.ru/infochan/nikkolom/books/book2/book2.htm>

3. Политическая психология [учеб. пос.] / Под общей ред. А. Деркача, В. Жукова, Л. Лаптева [Электронный ресурс]. – Режим доступа //

4. **Пушкарёва Г.** Политический менеджмент / Г. Пушкарёва [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.slideshare.net/svvgold/ss-1995599>

5. **Ситников А.** Политический консалтинг [учеб. пособ.] / А. Ситников, И. Огарь, Н. Бахвалова. – М. : Издательский дом ГУ ВШЭ, 2004. – 624 с.